

ВЕЛИКИ НЕСПОРАЗУМ

Привредни криминал се временом разрастао, разгранао и поново уситнио да се претвори у криминал као облик привреде. На то се, према обичајима нашег поднебља, надовезао криминал као облик менаџмента људских ресурса – стварно дегенерација крвне освете, а према неким мишљењима, чак неконтролисани ефекат сузбијања те врсте поравнања. Парадоксално, и сасвим различито од онога што се видело у Америци (САД), рецимо, где је привреда настала пионирским трудом појединаца који су желели све више и све даље, а криминал растао напоредо док се друштво борило да му се одупре, што је довело до невероватног развоја правног система и правних односа... – или је то она стара прича којој се сви враћамо (упркос свему што знамо о Индијанцима). Та земља је за нас и даље енигма иако се све с њом пореде. Наша земља није толико енигматична. Рекло би се да је то и природно пошто је много мања, међутим, сигурно је једнако компликована: збуњују путеви који се пред њом отварају – на сваком новом нивоу.

– Тако је крвна освета вертикалном миграцијом из појаве везане за примитивне средине постала мера регулације пословних односа на високом нивоу. Кажу да јој је претходило исељавање и померање слојева у друштву после слома старог поретка. Вероватно и јесте. Неформално удруживање, синергија, кажу, омогућује задовољавање потиснутих компулзивних социокултурних потреба и даје пожељан привид анарходемократије. Зашто пожељан, не питајте мене.

– А у ствари је...

– А у ствари је то често само плодно тле за разне врсте неспоразума, па и за оне сасвим грозне. Ништа више.

– Грозни – неспоразуми? Баш?

– Баш. Ево, рецимо, случај Вуколаја Рушице, агента. Не знате за то?

– Не. Испричајте ми, молим вас. Баш ме интересује.

– Аха, добро. Дакле, овако... Вуколај Рушица, агент, посматра некога и извлачи закључке, по свом обичају, према гестовима, мимици, држању... не знајући ништа о унутрашњим разлозима који одређују то понашање. Ако буде требало да закључак измени, увек може и касније, ионако је у том погледу сâм свој господар. Систем му то омогућује. – Говорник застаде на тренутак после тог увода. – Онај посматрани, међутим, деси се, види некога у мноштву, познаника, негде на ивици сцене, иза стуба, постављеног тако да га агент не види. Знајући да је под присмотром, он се поставља на један одређени начин, водећи и несвесно рачуна о тумачењима онога *тамо*, али и овога овде – агента, хоћу да кажем. Агент Вуколај, опет, тумачи све по своје и предузима мере у складу са тим.

Слушалац није реаговао.

– Други пут слично, у друштву је особа за коју посматрани зна да је у вези с оном првом, са јавног места, па се опет понаша у складу с тим, не обавезно на исти начин; већ су и прилике другачије, а можда чак мисли да произведе други утисак јер зна да ће та двојица упоређивати своја виђења надугачко и нашироко. Агент Рушица, међутим, ни за ово не зна – то је неко старо познанство, из времена пре његовог задатка. Он, дакле, и овде извлачи закључке и поставља се према њима, чак можда и покушава да произведе промену у ставу особе коју посматра.

Слушалац се дискретно промешкољи али не рече ништа.

– После неколико таквих сусрета, од којих у понеком и нема трећег, па ни другог актера – што не значи да нешто четврто не делује на општу слику – агент Рушица сматра да и без разговора добро познаје своју мету, њено држање, па и ставове по неким питањима. Будући да је ангажован, намерава да неизоставно произведе промену. Он делује, дакле, али на сасвим имагинарну особу, имагинарних схватања. Затим бесни што, по правилу, особа не реагује на очекивани начин, иако је добро процењено да није агресивна, а ни извитоперена личност. Необично је, такође, што се по правилу од њега

тражи да управо на такве особе делује. Рушица, дакле, предузима нове, насилне мере, намеће се и гњави. То буде први разговор – уједно и први, непријатан утисак. Особа се супротставља и ствари се компликују.

Говорник погледа слушаоца, дајући својим речима извештај.

– Вуколај и као агент у тумачењима полази од свог културног модела. Треба се само присетити приче о Насрадин-хоџи и Французу: све су се лепо споразумели али разумели ништа. Вуколај Рушица није толико самосталан али јесте толико слободан. Тако се и нашао у ситуацији да му, после читаве вечери смуцања, осматрања и завлачења по ћошковима и иза великих жардињера, један угледан човек насред великог скупа потури цигарете под нос и пита непријатно гласно: 'Пушите ли, Рушице?' Рушица је на то поруменео и одмахнуо главом, као да признаје лош потез. Није се сетио ничега што би могао рећи.

Слушалац је ћутао.

– Елем, трећи сусрет – додатни актер је познаник првог додатног посматрача – познаника, али не и познаник особе коју агент Рушица вреба. Та особа – мета Рушичина, међутим, овога зна са фотографија из породичног албума четврте особе у сродству са једном или другом. Она ће то неминовно уважити својим држањем. Опет, Рушица извлачи закључке на основу понашања, гестова, става, као глумац који учи улогу.

Говорник је изгледао задовољан што је причу довео до краја без прекидања због ситних објашњења. Реши да направи поенту.

– *Контраст*: психијатар, кауч, мајка, снови, мишљење испитаника, разговор и заједничка тумачења (!) – ни све то некад није довољно да неко некога разуме. Људи и читав живот проведу у браку а не упознају се до краја. Нешто битно остане неухватљиво – овде застаде, видно удахну ваздух и рече скоро лакомислено: – *Закључак*: зато је измишљен Фејсбук и све друштвене мреже – да се агентима олакша, а и да се избегну грозни неспоразуми.

– Значи, тако. Фејсбук и друштвене мреже – слушалац се укључи спремно, као да се све време припремао за тај тренутак. – Па, ко зна, можда сте у праву. Ефекат абажура. Блаже светло и пријатнија атмосфера. Да се људи опусте.

Домаћин није изгледао задовољан том олаком помирљивошћу.

– Да, само Вуколај Рушица има и друге методе, не за посматрање, него иначе. Рецимо, десило се више пута да испробава своје претпоставке на некоме па да га онда клепа нечим по глави, каже: 'Знате шта, да сте још један корак направили у истом правцу, да сте прешли ову црту, ја бих о вама извукао такав и такав закључак. То би имало озбиљних последица.' Тај га пита: 'А зашто сте ме онда клепали?' Вуколај каже: 'Па зато, дошли сте до ивице, па да видим. Ваша врлина можда долази од тога што нисте били у прилици да почините нешто – ишта. Је л' тако? Откуд ја знам.' Сад се на то овај разгоропади: 'Ха-ха, још и је л' тако? Није тако. Али то сад више није важно. Ја сам кажњен! Понижен.' А Рушица на то каже: 'Па, добро, није вам ништа. Нисам вас ни пипнуо.' Ето. Понижење се не рачуна.

– Лепо, богами! – узвикну саговорник. – Стара времена.

– Да, такав је то човек. Незадржив, може се рећи.

– Аа... – отеже мало саговорник – а у каквој је то вези са крупним планом, са крвном осветом као обликом менаџмента, са криминалом као граном привреде? То ми још морате рећи. Сасвим сте ме шокирали.

– Не знам како то да вам објасним. Изгледа да веза не постоји. Међутим, агент Рушица постоји. И такав какав је, клоун, зар не? служи нечему, служи некој сврси. Питање је ко га је унајмио, у ствари. А то се најбоље може видети по томе на кога је пуштен, да тако кажем. Нека врста контрапоступка, као у балистици.

– Па, на кога је пуштен? – упита саговорник смућено.

– На угледног човека, некога ко је постигао доста али није сасвим без скрупула. На некога кога треба зауставити, али за то не постоји оправдан разлог – треба га зауставити из неоправданих разлога.

– А зашто онда? Ја сам наиван, изгледа. Не знам.

– Да. Треба га зауставити из личних разлога. Да некоме не поремети посао или позицију, да се не разоткрије нека махинација. Ако настави у овом или оном правцу, могао би наићи на нешто, сигурно би, чак, наишао на нешто, то је такав човек, талентован. То би онда имало својих последица, бла-бла-бла...

Упркос лежерном начину изражавања, говорник је деловао помало напето.

– Аха, аха. Тачно. То би имало последице. Хвала вам на томе. Кад неко буде хтео да ми направи непријатну сцену, значи, могу се сматрати задовољним. Успео сам – у нечему, па ако ја и не знам у чему се мој велики успех састоји, то је зато што сам тек на његовом прагу. Али, има ко зна! – саговорник се узруја. – Само треба да почнем да стрижем ушима! Сва су друга места већ заузета, рекло би се.

Завлада тишина. Домаћин се наже да дохвати стону табакеру, подиже поклопац да понуди госта. Црни лак блесну. Наређане цигаре су биле лепе и тамне.

– Пушите?

(2020)

Бојана Николетић
МАЛЕ ЦРНЕ ПРИЧЕ
Privaut
Београд 2022